

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 5 juni 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse, m. m.

Genom en den 9 mars 1945 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 208, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 23 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

23 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till ungdomsfängelse och beslut varigenom han blivit dömd till annat straff, skall ungdomsfängelse träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Beslut rörande verkställighet av det andra straffet må förty ej meddelas förrän frågan om ungdomsfängelse slutligen avgjorts. Om det andra straffet utgöres av straffarbete i fyra år eller däröver, skall dock domen å ungdomsfängelse anses förfallen och målet upptagas till ny handläggning för utmätande av annat straff i stället för ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

2) L a g

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 257.

² Senaste lydelse, se SFS 1938: 258.

18 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till tvångsuppfostran och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall tvångsuppfostran träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats före intagandet i anstalten eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Beslut rörande verkställighet av straffet må förty ej meddelas förrän frågan om tvångsuppfostran slutligen avgjorts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

3) L a g

angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 17 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt¹, vilken lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

17 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till förvaring eller internering och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall förvaringen eller interneringen träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott begånget före förvaringens eller interneringens början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott för vilket straff ådömts, ny minsta tid för åtgärden påkallad, må den domstol som först avgjort det mål vari dömts till förvaring eller internering, på framställning av allmän åklagare och sedan den dömde beretts tillfälle att inkomma med yttrande, bestämma sådan tid.

4) L a g

angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 54 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 259.

54 §.

Allmän åklagare — — — lagligen tillkommer.

Är i allmän lag för visst fall föreskrivet, att landsfogde eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen har att pröva, huruvida allmänt åtal bör ske, skall sådan prövning, såvitt angår åtal, som skall upptagas av krigsdomstol, ankomma å allmänna åklagaren vid domstolen. I fält, på sjötåg eller då det eljest finnes nödigt för krigslydnadens eller ordningens upprätthållande må i fall, som här avses, åtal väckas utan att yttrande av myndighet, som enligt därom meddelad föreskrift skall höras, blivit inhämtat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

Beträffande de skäl som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I berättelsen om sin verksamhet under år 1940 gjorde ungdomsfängelse i senare nämnda vissa uttalanden rörande behovet av ändring eller komplettering av lagen om ungdomsfängelse på enstaka punkter. Över dessa uttalanden inhämtades genom remiss yttranden från rikets hovrätter ävensom fångvårdsstyrelsen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, interneringsnämnden och strafflagberedningen. Sedan tillfälle därjämte beretts föreningen Sveriges häradsövdingar och föreningen Sveriges stadsdomare att avgiva yttrande i ärendet, avgåvos sådana yttranden av styrelserna för nämnda sammanslutningar. Ärendet har därefter varit föremål för övervägande inom justitiedepartementet och förslag till vissa lagändringar har utarbetats.

I. Vidgad skyldighet för domstol att inhämta yttrande av ungdomsfängelsenämnden m. m.

Den som dömts till ungdomsfängelse må kvarhållas å ungdomsanstalt under högst fyra år och må ej utskrivas från anstalten förrän ett år efter intagningen, med mindre särskilda skäl föreligga. Om utskrivning, som är antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov), beslutar ungdomsfängelsenämnden. Den som utskrivits på prov skall under viss tid stå under tillsyn och därunder vara underkastad av nämnden meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter. Bryter han mot dessa, kan nämnden besluta, att han skall återintagas i ungdomsanstalt. Begår han under tillsynstiden nytt brott, må enligt 19 § lagen om ungdomsfängelse allmänt åtal därför eftergivnas. I nämnda lagrum stadgas nämligen, att om den som ådömts ungdomsfängelse misstänkes hava före domen begått brott eller han misstänkes ha begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, det ankommer, om brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av ungdomsfängelsenäm-

den avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Anhängiggöres åtal mot den som utskrivits på prov, må domstolen enligt 22 § förordna, att det ådömda ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl det nya brottet samt att den dömde skall återintagas för att undergå fortsatt ungdomsfängelse. Innan sådant förordnande meddelas, skall ungdomsfängelsenämndens yttrande inhämtas.

Lagen om tvångsuppfostran innehåller i 14 § en mot 19 § lagen om ungdomsfängelse svarande bestämmelse för det fall att den som ådömts tvångsuppfostran misstänkes hava före slutlig utskrivning från allmän uppfostringsanstalt begått brott. Yttrande skall i dylikt fall inhämtas från anstaltens styrelse. I lagen om tvångsuppfostran samt lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt återfinnas också bestämmelser, motsvarande de i 22 § lagen om ungdomsfängelse upptagna.

I ungdomsfängelsenämndens förenämnda berättelse om dess verksamhet under år 1940 har nämnden anfört, att från ungdomsanstalt på prov utskrivna personer i vissa fall ådömts tidsbestämda frihetsstraff utan att ungdomsfängelsenämnden beretts tillfälle att avgiva yttrande i målen; i några av dessa mål, vilka handlagts av krigsrätt, hade nämnden ej heller fått yttra sig i åtalsfrågan. Det syntes nämnden mindre tillfredsställande, att den samlade erfarenhet nämnden vunnit beträffande den på prov utskrivne icke komme processmaterialet till godo i mål mot honom angående nytt brott. Nämnden funne det därför kunna ifrågasättas, huruvida icke 22 § lagen om ungdomsfängelse borde ändras i sådan riktning, att skyldighet komme att föreligga för domstol att inhämta nämndens yttrande icke blott innan förordnande meddelades, att det tidigare ungdomsfängelsestraffet skulle avse jämväl det nya brottet, utan även innan den utskrivne dömdes till tidsbestämt frihetsstraff.

I flertalet av de yttranden, som avgivits över nämndens berättelse, har nämndens nu ifrågavarande framställning tillstyrkts.

Vid remiss till lagrådet av inom justitiedepartementet upprättade lagförslag i ämnet har *föredragande departementschefen, statsrådet Bergquist*, beträffande förevarande fråga bland annat anfört följande:

»Innan åtal väckes mot den, som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, skall ungdomsfängelsenämnden höras. Nämndens yttrande skall ock inhämtas, innan domstol förordnar, att fortsatt verkställighet av tidigare ådömt ungdomsfängelse skall träda i stället för straff jämväl för annat brott än det för vilket ungdomsfängelse ådömts. Grunden till dessa föreskrifter är uppenbarligen, att nämnden får antagas ha genom sin befattning med den till ungdomsfängelse dömde förvärvat kännedom om hans personliga egenskaper och om utsikterna att genom tillrättaförande behandling av ena eller andra slaget förhindra hans återfall i brott. Från denna synpunkt kunde det synas vara ett berättigat krav, att domstolen, såsom nämnden föreslagit, skulle vara skyldig att inhämta ungdomsfängelsenämndens yttrande, innan den dömer någon, som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, till annat frihetsstraff. Å andra sidan kan anmärkas, att nämndens åsikt i denna fråga i allmänhet kommit till synes redan i det yttrande nämnden avgivit till åklagaren. Har nämnden tillstyrkt åtal, får det i regel förutsättas, att nämnden jämväl ansett,

att det nya brottet bör föranleda särskilt straff. Det synes då icke vara erforderligt att nämnden höres på nytt, innan den utskrivne ådömes tidsbestämt frihetsstraff. Såsom framhållits i ett par yttranden kan ett dylikt hörande, när det är uppenbart, att sådant straff bör ådömas, vålla onödig tidsutdräkt. Vad särskilt angår krigsrättsmål vill jag anmärka, att i dylika mål kravet på snabbhet i rättsskipningen är av särskild betydelse. Jag finner mig med hänsyn till det anförda icke kunna tillstyrka ett genomförande av ungdomsfängelsenämndens förslag om utvidgad skyldighet för domstol att inhämta yttrande från nämnden i mål mot någon som utskrivits på prov från ungdomsfängelse. Något hinder för att domstolen inhämtar nämndens yttrande, även om domstolen finner tidsbestämt frihetsstraff böra ifrågakomma, föreligger givetvis icke.

I fråga om krigsrättsmål kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke i detta sammanhang bör genomföras en ändring i lagen om ungdomsfängelse i annat hänseende. Bestämmelserna i 22 § äro tillämpliga även då det brott, som ligger den från ungdomsfängelse på prov utskrivne till last, i och för sig förskyller endast disciplinstraff. Domstolen kan sålunda i stället för att ådöma disciplinstraff förordna, att den brottslige skall återintagas i ungdomsanstalt. Älägges disciplinstraff av vederbörande befälhavare i den för disciplinmål stadgade ordning, kan däremot återintagning i ungdomsanstalt icke träda i stället för disciplinstraffet. Har ungdomsfängelsenämnden av annan anledning förordnat, att den utskrivne skall återintagas i ungdomsanstalt, synes det emellertid knappast erforderligt att disciplinstraffet går i verkställighet. För krigslydnadens upprätthållande torde det vara tillräckligt, att den dömda ändå berövas friheten därigenom att han återintages för undergående av fortsatt ungdomsfängelse. Disciplinstraffets verkställande kan också vara till olägenhet för den fortsatta verkställigheten av ungdomsfängelsestraffet.

I 23 § lagen om ungdomsfängelse stadgas, att om till verkställighet på en gång förekomma beslut, varigenom någon dömts till ungdomsfängelse, och beslut, varigenom han dömts till annat straff, ungdomsfängelse skall träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott, som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början, eller ock utgöres av böter eller förvandlingsstraff för böter. Därest ungdomsfängelsenämnden förordnar om återintagning av någon som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, skall sålunda ungdomsfängelsestraffet konsumera bötesstraff eller förvandlingsstraff för böter, som ådömts honom medan han var utskriven på prov. Det synes vara med lagens grund mest överensstämmande att, därest ungdomsfängelsenämnden meddelat förordnande om återintagning i ungdomsanstalt av någon som utskrivits på prov, ungdomsfängelsestraffet får träda i stället även för disciplinstraff, som ådömts honom efter provutskrivningen. Härvid synes skillnad icke böra göras mellan det fall att disciplinstraffet ådömts av krigsrätt och det fall att vederbörande befälhavare ålagt straffet. Lagrummet synes i enlighet härmed böra undergå sådan ändring, att disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten jämställas

med böter och förvandlingsstraff för böter. — — — Då vad i det föregående anförts i fråga om ungdomsfängelse har sin fulla tillämpning jämväl beträffande tvångsuppfostran samt förhållandena i fråga om förvaring och internering i säkerhetsanstalt äro i stort sett lika, torde i lagen om tvångsuppfostran samt lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt böra vidtagas motsvarande ändring som föreslagits beträffande lagen om ungdomsfängelse.»

Lagrådet har icke framställt någon erinran mot förslaget i denna del.

II. Åtalseftergift i vissa fall för den som ådömts ungdomsfängelse m. m.

Ungdomsfängelsenämnden har i sin förenämnda berättelse fäst uppmärksamheten på att åklagare vid krigsdomstolar i regel icke inhämtat nämndens yttrande, innan de fört talan i till krigsdomstol hänskjutna mål mot till ungdomsfängelse dömda. Härtill har nämnden fogat den anmärkningen, att detta fall syntes icke vara reglerat i 19 § lagen om ungdomsfängelse.

I de yttranden, som avgivits över ungdomsfängelsenämndens berättelse, ha delade meningar uttalats rörande tillämpligheten av 19 § lagen om ungdomsfängelse å krigsrättsmål. Sedan yttrandena avgivits, har emellertid högsta domstolen i ett utslag förklarat 19 § lagen om ungdomsfängelse icke vara tillämplig i krigsrättsmål. Utslaget synes innebära, att sådan åtalseftergift som avses i lagrummet för närvarande icke kan förekomma i krigsrättsmål. Departementschefen har i propositionen uttalat, att han funnit detta vara en brist i lagstiftningen, som borde undanröjas. Departementschefen har därför förordat, att krigsfiskal erhåller samma rätt som civil överåklagare att eftergiva åtal mot den som utskrivits på prov från ungdomsfängelse.

Departementschefen har vidare anfört följande:

»Huruvida skyldighet skall föreskrivas för krigsfiskal att alltid höra ungdomsfängelsenämnden, innan åtal anställes mot någon, som begått brott efter det han utskrivits på prov från ungdomsfängelse, kan vara föremål för tvekan. Flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna ha ansett sådan skyldighet redan nu föreligga eller böra föreskrivas. Såsom påpekats i andra yttranden kunna emellertid, i allt fall när fråga är om rent militära brott, skäl anföras för en motsatt ståndpunkt. Under krig och därmed likartade förhållanden kräver uppenbarligen hänsyn till krigslydnadens och ordningens upprätthållande, att åtal kan ske så snabbt som möjligt. Skyldighet att höra ungdomsfängelsenämnden innan åtal väckes bör därför icke föreligga under dylika förhållanden. Jämväl under fredstid kan det emellertid vara otillfredsställande, om åklagaren skall behöva avvakta nämndens yttrande innan åtal anställes. Det kan i detta sammanhang anmärkas, att disciplinstraff i stor utsträckning åläggas i disciplinär ordning utan att åklagaren får tillfälle att taga ställning till frågan huruvida brottet skall beivras. Om hänsyn till krigslydnadens och

ordningens upprätthållande ej föranleda till annat, torde emellertid ungdomsfängelnsnämndens yttrande böra inhämtas i fall varom här är fråga. Finnes åtalseftergift böra ske, exempelvis av den anledningen att ungdomsfängelnsnämnden redan förordnat om den brottsliga återintagning i ungdomsanstalt, torde nämndens ståndpunkt i åtalsfrågan alltid böra inhämtas.

Vad nu anförts om ungdomsfängelse äger motsvarande tillämpning i fråga om tvångsuppfostran, även om det enligt sakens natur mera sällan ifrågakommer att någon som utskrivits på prov från uppfostringsanstalt begår brott, för vilket åtal skall upptagas vid krigsdomstol. Bestämmelser om åtalsprövning, likartade med de i lagen om ungdomsfängelse och lagen om tvångsuppfostran upptagna, finnas emellertid även i andra lagar.

Enligt 44 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 skall sålunda stadgandet i 14 § lagen om tvångsuppfostran äga motsvarande tillämpning beträffande den som för skyddsuppfostran intagits i allmän uppfostringsanstalt eller överflyttats dit från skyddshem. Misstänkes den som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem att hava före slutlig utskrivning därifrån begått brott, gäller enligt 44 § 4 mom. barnavårdslagen motsvarande regel, därvid det åligger vederbörande överåklagare att inhämta yttrande av skyddshemmets styrelse. I 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 återfinnes en motsvarande bestämmelse i fråga om den som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt. Åtalsfrågan skall här prövas efter hörande av anstaltens styrelse. Regeln om särskild åtalsprövning gäller i detta fall dock endast, därest enligt lag å brottet icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i högst sex månader; dock att, där brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, frågan om åtal skall prövas av överåklagare, ändå att högre straff än fängelse i sex månader kan följa å brottet.

De stadganden, för vilka nu redogjorts, torde i likhet med 19 § lagen om ungdomsfängelse och 14 § lagen om tvångsuppfostran icke vara tillämpliga i krigsrättsmål. Därest bestämmelser införas om särskild prövning, innan i dylika mål åtal sker mot den som ådömts ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, synas dessa bestämmelser för följdriktighetens skull böra omfatta även den som för skyddsuppfostran intagits å allmän uppfostringsanstalt eller i skyddshem eller som intagits å allmän alkoholistanstalt. Beträffande skyldigheten för vederbörande krigsfiskal att inhämta yttrande från styrelsen för vederbörande anstalt torde böra gälla motsvarande regler som då fråga är om någon som dömts till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran.

De föreskrifter om särskild åtalsprövning som nu ifrågasatts, torde böra upptagas såsom ett nytt stycke i 54 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att såsom Svea hovrätt påpekat åtal för vissa i allmänna strafflagen upptagna brott må äga rum endast därest landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner detta påkallat ur allmän synpunkt. Beträffande dessa bestämmelser har ansetts, att det i krigsrättsmål ankommer på krigsfiskalen att verkställa den prövning som eljest ankommer å den civile överåklagaren. Denna tolkning synes vara den riktiga. Till undvikande av missförstånd torde emellertid jämväl dessa reg-

ler böra omfattas av det stadgande i 54 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes som nu föreslagits.»

Lagrådet har beträffande detta förslag anmärkt, att det kunde övervägas att i förslaget intaga föreskrift att den där givna bestämmelsen icke omfattar åtal eftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga. Med hänsyn till att i 1 § av denna lag uttryckligen angives, att vad i lagen stadgas gäller allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol, har emellertid lagrådet funnit en dylik föreskrift icke vara erforderlig.

Utskottet.

Utskottet har vid sin granskning av de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen icke funnit anledning till erinran mot dessa.

Beträffande den i propositionen berörda frågan om vidgad skyldighet för domstol att inhämta yttrande från ungdomsfängelsenämnden i mål mot någon som utskrivits på prov från ungdomsfängelse har föredragande departementschefen icke ansett sig böra följa ungdomsfängelsenämndens förslag. Nämnden hade föreslagit, att 22 § lagen om ungdomsfängelse skulle ändras i sådan riktning, att skyldighet komme att föreligga för domstol att inhämta nämndens yttrande icke blott innan förordnande meddelades, att det tidigare ungdomsfängelsestraffet skulle avse jämväl det nya brottet, utan även innan den utskrivne dömdes till tidsbestämt frihetsstraff. Departementschefen har häremot framhållit, att nämndens åsikt i denna fråga i allmänhet kommit till synes redan i det yttrande nämnden jämlikt 19 § lagen om ungdomsfängelse avgivit till åklagaren. Hade nämnden tillstyrkt åtal, finge det enligt departementschefens mening i regel förutsättas, att nämnden jämväl ansett, att det nya brottet borde föranleda särskilt straff. Utskottet kan icke dela denna uppfattning. När nämnden tillstyrker åtal, torde det ofta ske därför att det icke på annat sätt kan utredas, huruvida vederbörande verkligen begått det brott varom fråga är, eller därför att brottet förövats tillsammans med andra personer, beträffande vilka åtal eftergift icke kan ske. Anledningen kan också vara, att målsägande ansetts böra få tillfälle att föra ersättningsstalan eller att det synes önskvärt att en fullständig rättspsykiatrisk undersökning kommer till stånd. Nämndens tillstyrkan av åtal torde i sådana fall i allmänhet icke innebära något ställningstagande till frågan huruvida det ådömda ungdomsfängelsestraffet jämväl skall avse det nya brottet eller icke. När nämnden har att pröva åtalsfrågan, torde den mången gång icke ha sådan kännedom om brottet, att den kan avgiva något utlåtande om den lämpligaste reaktionsformen. Först sedan vederbörandes brottslighet blivit klarlagd, kan detta ske. Frågan kan också komma i annat läge genom en verkställd sinnesundersökning av den tilltalade. På grund av den befattning nämnden har med de å ungdomsanstalt intagna förvärvat nämnden i allmänhet en sådan kännedom om deras personliga egenskaper, att den äger goda förutsättningar att bedöma möjligheten att genom en tillrättaförande behandling av ena eller andra slaget förhindra återfall i brott. Med hänsyn

härtill är ett yttrande från nämnden uppenbarligen av stort värde för domstolarna vid avgörande av frågan om vederbörande bör underkastas fortsatt ungdomsfängelse eller bliva föremål för annan åtgärd. Även om domstolen skulle finna det nya brottet vara av så allvarlig beskaffenhet, att den tilltalades återintagning i ungdomsanstalt icke framstår såsom en tillräcklig reaktion i anledning av detta, torde det vara av intresse för domstolen att få del av de upplysningar ungdomsfängelsenämnden kan lämna angående den tilltalades person. Dessa upplysningar kunna tjäna till ledning icke endast vid straffmätningen utan även vid avgörande av andra frågor, t. ex. huruvida sinnesundersökning bör äga rum. Domstolarna ha i stor utsträckning insett värdet av ett yttrande från nämnden, och sådant yttrande inhämtas också ofta innan tidsbestämt straff utmätas. Så sker dock icke alltid, och utskottet finner därför goda skäl tala för förslaget att det i lagen om ungdomsfängelse föreskrives, att domstol skall vara skyldig att inhämta ungdomsfängelsenämndens yttrande, innan den för nytt brott dömer någon som är utskrivnen på prov från ungdomsfängelse.

En sådan skyldighet torde dock böra i vissa avseenden begränsas. Bland annat bör domstolen kunna döma till böter utan att inhämta nämndens yttrande. Icke heller synes böra föreskrivas att nämnden skall höras i krigsrättsmål innan disciplinstraff ådömes. Ett av de skäl, som tala härför, är att sådant straff i betydande omfattning ålägges av vederbörande befälhavare i den för disciplinmål stadgade ordning. Då domstol har att höra interneringsnämnden innan den dömer till förvaring, synes det ej böra åligga domstolen att i sådant fall även höra ungdomsfängelsenämnden. Med hänsyn till det nu anförda torde skyldigheten att inhämta yttrande böra inskränkas till de fall, då domstol dömer till fängelse eller straffarbete på viss tid eller till fortsatt ungdomsfängelse.

Det kan ifrågasättas, om icke en begränsning bör vidtagas även i annat avseende. Det torde nämligen icke alltid vara erforderligt att nämnden yttrar sig två gånger i varje mål, dels en gång till överåklagaren jämlikt 19 § lagen om ungdomsfängelse beträffande frågan huruvida åtal skall anställas, och dels en gång till domstolen angående den lämpligaste reaktionsformen. I vissa fall erhåller nämnden redan då den har att avgiva yttrande i åtalsfrågan sådana upplysningar om brottet, att den utan olägenhet även kan yttra sig om den påföljd den anser böra inträda. Om i sådant fall nämndens uppfattning i sistnämnda fråga kommit till synes i yttrandet till åklagaren, synes det icke påkallat, att den sedan ånyo skall yttra sig i samma hänseende till domstolen. En bestämmelse om skyldighet för domstol att inhämta yttrande från ungdomsfängelsenämnden synes därför kunna underkastas den begränsningen, att sådant yttrande icke skall inhämtas, där nämnden i sitt yttrande jämlikt 19 § ungdomsfängelselagen jämväl utlåtitt sig angående den lämpligaste reaktionsformen.

Ett annat sätt att undgå en dubbling av ungdomsfängelsenämndens skyldighet att avgiva yttrande är att inskränka överåklagarens skyldighet att inhämta yttrande av nämnden. När överåklagaren fattar beslut om eftergift av

åtal, är anledningen i regel, att den på prov utskrivne skall återintagas i ungdomsanstalt eller att andra brottsförebyggande åtgärder skola vidtagas genom ungdomsfängelnsnämndens försorg, t. ex. skärpta föreskrifter om bostad, fritid etc. Innan eftergift av åtal äger rum i sådana fall, bör därför överåklagaren hos nämnden hava gjort sig underrättad om vilka åtgärder som komma att vidtagas. I regel torde detta angivas i nämndens yttrande. Är det däremot av särskilda skäl uppenbart att åtal bör anställas, t. ex. på grund av brottets grovhet eller för att vinna erforderlig utredning om ett brott, synes det innebära onödig omgång, att åklagaren skall behöva inhämta nämndens yttrande i åtalsfrågan. Utskottet anser det därför böra tagas under övervägande om icke överåklagarens skyldighet att höra nämnden kunde begränsas på det sätt, att nämndens hörande vore obligatoriskt endast i sådana fall då åtalseftergift ifrågakommer. Härutöver bör överåklagaren tydligt höra nämnden i alla tveksamma fall. Någon fara för att överåklagarna skulle komma att anställa åtal i större utsträckning än vad som för närvarande sker eller som kan anses lämpligt, torde icke föreligga.

Utskottet vill framhålla, att den utvidgning av domstolens skyldighet att höra ungdomsfängelnsnämnden som utskottet förordar icke är avsedd att innebära något avsteg från grundsatsen, att domstolen äger full frihet att avgöra, huruvida fortsatt ungdomsfängelse eller annat straff bör användas. Utskottet har endast avsett att skapa garanti för att domstolarna tillgodogöra sig ungdomsfängelnsnämndens kännedom om de på prov utskrivnas förut-sättningar för att påverkas av den ena eller andra behandlingsformen.

I lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran finnas bestämmelser, som motsvara de i 19 och 22 §§ lagen om ungdomsfängelse upptagna. Då vad i det föregående anförts i fråga om ungdomsfängelse har sin fulla tillämpning jämväl beträffande tvångsuppfostran, torde det var skäl att i lagen om tvångsuppfostran vidtaga motsvarande ändringar som ifrågasatts beträffande lagen om ungdomsfängelse. Stadgandet i 22 § lagen om ungdomsfängelse har sin motsvarighet i 15 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Sistnämnda paragraf synes därför böra ändras i huvudsaklig överensstämmelse med den förra.

Utskottet har övervägt, om icke i vissa andra fall domstol borde vara skyldig att inhämta yttrande från ungdomsfängelnsnämnden, resp. styrelsen för allmän uppfostringsanstalt. När någon dömts till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, skall, där domstolen ej annorlunda bestämmer, verkställighet ske utan hinder av att domen ej äger laga kraft. Den dömde blir sålunda i allmänhet omedelbart intagen i anstalt och om han för talan mot domen, har ungdomsfängelnsnämnden resp. uppfostringsanstaltens styrelse vanligen hunnit förvärva sig en viss kännedom om hans person, innan överrätt meddelar sitt utslag. Det kan därför vara lämpligt, att överrätt inhämtar yttrande från nämnden eller anstaltens styrelse, i varje fall innan ändring göres i den lägre instansens utslag. I vissa fall, såsom t. ex. när överrätt ogillar åtal, skulle dock inhämtande av sådant yttrande innebära en onödig omgång. Utskottet finner sig därför endast böra peka på den möjlighet till

förbättrad utredning om den dömdes person, som i dessa fall står öppen genom att höra ungdomsfängelsenämnden eller styrelsen för allmän uppfostringsanstalt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A) att förevarande proposition, nr 208, måtte av riksdagen bifallas;

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående sådana ändringar i lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran och lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, som ovan ifrågasatts, samt för riksdagen förelägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 5 juni 1945.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Karl Emil Johanson, Westman, Ahlqvist, Krügel* och *Siljeström* samt fru *Sjöström-Bengtsson*;

från andra kammaren: herrar *Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud, *Björling* och *Berg*, fru *Gustafson* samt herrar *Sveningsson, Andersson* i Mölndal och *Pettersson* i Ersbacken.